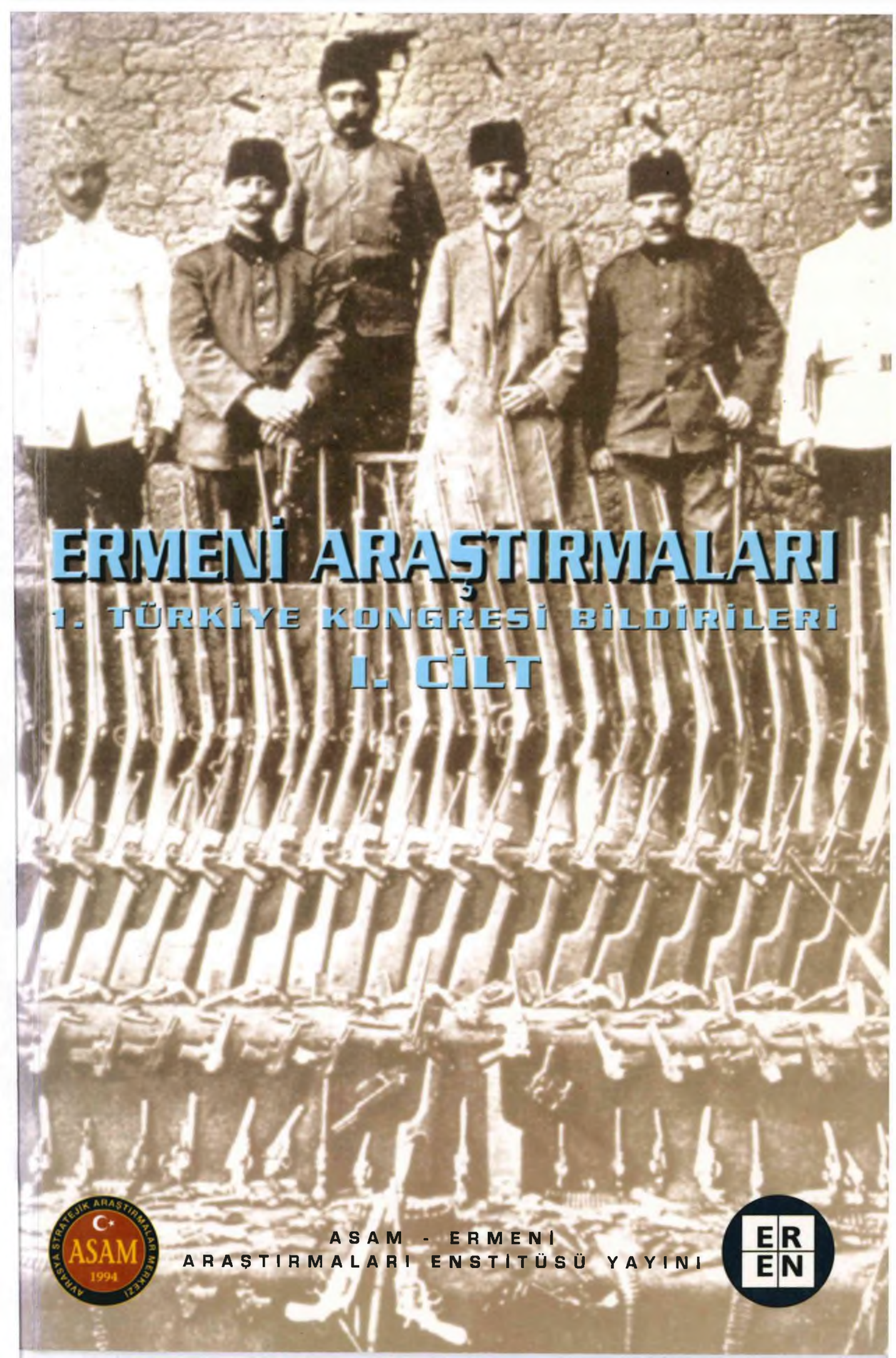

ERMENİ ARAŞTIRMALARI

1. TÜRKİYE KONGRESİ BİLDİRİLERİ

I. CİLT

ASAM - ERMENİ
ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ YAYINI

Cafer U.U. Pist
No

ERMENİ ARAŞTIRMALARI

1. TÜRKİYE KONGRESİ BİLDİRİLERİ

I. CİLT

Yayına Hazırlayanlar

Dr. Şenol KANTARCI - Dr. Kamer KASIM

Dr. İbrahim KAYA - Dr. Sedat LAÇİNER

ASAM - EREN

AVRASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

ERMENİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ YAYINLARI No. 3

Ankara, 2003

Kütüphane Kart Katalog Bilgisi

080.089 919 92
E653
2003

Türkiye Kongresi Bildirileri (I : 2003 : Ankara)

Ermeni Araştırmaları : I.Türkiye Kongresi Bildirileri / Yay. Haz: Şenol Kantarcı...ve diğerleri.- [Ankara]: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2003.

l.c. xxıv. 660 s.;24cm.- (Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Yayınları;3)

ISBN 975-6769-89-0

1.Siyasi Tarih-Ermeni Sorunu-Bildiriler 2.Ermeni Tarihi-Bildiriler 3.Ermeni Sorunu-Türk Belgeleri-Bildiriler 4.Ermeni Sorunu-Yabancı Kaynaklar-Bildiriler I.Kantarcı, Şenol II.Kasım, Kamer III.Kaya, İbrahim IV.Laçiner,Sedat V.e.a

ISBN 975-6769-88-2 (Tk. No.)
975-6769-89-0 (1. Cilt)

İsteme Adresi
Konrad Adenauer Caddesi No. 61
06550 Yıldız - Çankaya / ANKARA
Tel : 0.312. 491 60 70 (Pbx)
Belgegeçer : 0.312. 491 60 99

E-posta: asam@avsam.org • info@eren.org
Web Sitesi: http//www.avsam.org • http//www.eraren.org

Kapak Resmi
Amasya'da Ermenilerden müsadere olunan silâhlar.

1. Baskı Mayıs 2003 - 1.500 Adet

Kapak Tasarım ve Grafik Düzenleme
ASAM

Baskı
Mat-Fen Yayıncılık
Aydan Web
0.312. 232 37 67

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖNSÖZ XIII

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Prof. Dr. Şükrü Sina Gürel (Devlet Bakanı) XV
Prof. Dr. Ümit Özdağ (ASAM Başkanı) XVII
E. Büyükelçi Ömer Engin Lütem (EREN Başkanı) XIX
Sayın Cumhurbaşkanımız Ahmet Necdet Sezer'in Mesajı XXIII

I. CİLT

I. BÖLÜM
ERMENİ SORUNU ÇALIŞMALARI

Prof. Dr. Nuri Bilgin 3
Sosyal Temsiller Açısından Soykırım İddiaları ve Tarihin İnşası

Doç. Dr. Temuçin Faik Ertan 13
Türkiye'deki Yüksek Öğrenim Gençliğinin Ermeni Sorunu Hakkındaki Bilgi ve Bilinç Düzeyi

Prof. Dr. Süleyman Beyoğlu 23
Ermeni Tehciri'ne Dair Araştırmalara Toplu Bir Bakış

Yrd. Doç. Dr. Nejdet Bilgi 35
Türkiye'nin Ermeni Meselesinde Bilgilenme ve Bilgilendirme Problemleri

Okutman Şener Aksu 45
Ermeni Meselesine Yaklaşım Sorunları

II. BÖLÜM
YABANCI KAYNAKLARDA ERMENİ SORUNU

E. Büyükelçi Kamuran Gürün 53
İngiliz Mavi Kitabı ve Osmanlı Divanı Harbi

Prof. Dr. Kemalettin Yiğiter 61
Dr. M.S.Gabriel ve A.W.Willams'ın "Bleeding Armenia Under the Curse of Islam" Adlı Kitabında Ermeni Meselesini Değerlendirmeleri ve Tarihi Gerçekler

Prof. Dr. Seçil Karal Akgün 75
Ermeni Sorununa Işık Tutacak Bazı Belgeler

Doç. Dr. Selami Kılıç 81
Ermeni Sorunu: Suçlanan Almanya ve Almanya'nın Kendini Aklama Politikası

Yrd. Doç. Dr. Muammer Demirel 93
İngiliz Belgelerinde Türkler ve Ermenilerle İlgili Terminoloji

Yrd. Doç. Dr. Ramazan Çalık 105
Almanların Ermeni Olaylarına Bakışı

Mehmet Perinçek 125
Sovyet Arşivleri Türkiye'nin Tezlerini Doğruluyor

Hatem Cabbarlı 145
Eduard Oganisyan'ın "Yüzyıllık Mücadele" Adlı Kitabında Ermeni Meselesi ve "Soykırım" Propagandası

Yrd. Doç. Dr. Muhammet Erat 155
İngiliz Subayı Rawlinson'un Ermeni Meselesindeki Tutumu (1919-1922)

Yrd. Doç. Dr. Sabit Duman 167
Amerikan Basınının Tehciri Soykırıma Dönüştürmesi

Prof. Dr. Bayram Kodaman 175
Fransız Arşiv Vesikalarına Göre Erzurum-Van-Sivas Vilayetlerinde Ermeni Nüfusu

III. BÖLÜM
TÜRK BELGELERİ VE ERMENİ SORUNU

Dr. Yücel Aktar 193
Belgeler Soykırım Tezlerini Çürütüyor

Dr. Bekir Günay 205
Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi Belgeleri Işığında 1914-1920 Arasında İzmit ve Yöresindeki Ermeniler

Doç. Dr. Yusuf Sarınay 227
Ermeni Sorunu ve Türk Arşivleri

Arş. Gör. Erdal Aydoğan 233
Dâhiliye Nezâreti, Emniyet-i Ûmûmiye Müdiriyeti'nin Ermeni Tehciri'yle İlgili 24 Eylül 1331(1915) Tarihli Talimâtnâmesi ve Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Esat Arslan 241
Müslüman Olmayanların Askere Alınması Bağlamında 1914 Yılında Türk Deniz Kuvvetlerine Sözleşmeyle Giren Osmanlı Ermenisi Bir Subay: "Zanik Hanzedian"

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Koca 251
Tek Parti Dönemi, Umumi Müfettişlik Raporlarında
Doğu-Güneydoğu Anadolu'ya Yönelik Ermeni Faaliyetlerine Genel Bir Bakış

Prof. Dr. Dr. Arslan Terzioğlu 261
İttihat ve Terakki İleri Gelenlerinin Mektup ve Yazılarında
Talat Paşa'nın 15 Mart 1921'de Berlin'de Öldürülmesi

IV. BÖLÜM
TARİHTE ERMENİLER

Prof. Dr. Salim Çöhce 269
Osmanlı Ermeni Toplumunda Siyasallaşma Çabaları

Dr. Süleyman Kızıltoprak 293
Mısır'da Vezirlik Payesine Sahip Nubar Paşa (1824-1899)

Dr. H. Aliyar Demirci 303
İkinci Meşrutiyet Birinci ve İkinci Yasama Döneminde (1908-1912)
Osmanlı Âyan Meclisi'nin Ermeni Üyeleri ve Faaliyetleri

Yrd. Doç. Dr. Serpil Sürmeli 317
I.Sasun İsyanı ve Gelişen Olaylar Çerçevesinde İngiliz Siyasi Tavrının Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Mehmet Ersan 329
Anadolunun Fethi ve Türkiye Selçuklu Devletinin Kuruluş Sürecinde
Ermenilerin Türklere Karşı Tutumu

Yrd. Doç. Dr. Erol Kürkçüoğlu 335
Tarihi Süreçte Selçuklu Ermeni İlişkileri

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Toksoy 343
Ermeni Tarihçisi Mateos'ta Alp Arslan ve Melikşah

Doç. Dr. Ali Aslan 349
II. Meşrutiyet Öncesinde Osmanlı-Ermeni Eçmiyazin Katogigoluğu İlişkileri

Arş. Gör. Canan Seyfeli 361
İstanbul Ermeni Patrikliği'nin Kuruluşu

Dr. Recep Karacakaya 379
İstanbul Ermeni Patriği Mateos İzmirliyan ve Siyasi Faaliyetleri

Yrd. Doç. Dr. İbrahim Ethem Atnur 395
1918 Yılında Osmanlı Devleti ve Ermeni Meselesi

Yrd. Doç. Dr. Halil Bal 401
Ermenistan Hükümetinin Güney Kafkasya'daki
Türklere Karşı Saldırgan Politikası ve Mezalimi (1918-1920)

Dr. Şenol Kantarcı 411
Ermeni Yönetmen Atom Egoyan'ın "Ararat"
Filmi Senaryosundaki Tarihsel Olayların İncelenmesi

Dr. Hasan Oktay 437
Van İhtilâl Örgütünün Van'daki Faaliyetleri ve İsyan

Doç. Dr. H. Tahsin Fendoğlu 455
Ermeni Probleminin Doğuşunda Amerikan Misyonerlerinin Rolü (XIX.YY)

Yrd. Doç. Dr. İlknur Haydaroğlu 467
Ermeni Toplumunu Osmanlıdan Koparan, Ermeni ve Amerikan-Ermeni Okulları

Yrd. Doç. Dr. Hasan Babacan 475
Arş. Gör. Hakan Karagöz
Osmanlı Fethinde Revan ve Havalisinde Nüfus

Prof. Dr. Enver Konukçu 489
Ani Artık Ören Yeri

Yrd. Doç. Dr. İbrahim Aykun 503
Tokat'taki Ermeni Hınçak Cemiyeti ve Faaliyetleri (1893-1894)

Dr. Kemalettin Kuzucu 517
Sivas'ta Ermeni Hareketleri ve Yerel Yönetimin Uygulamaları (1880-1900)

Prof. Dr. Nuri Köstüklü 529
Batı Cephesi Mıntıkasında Millî Mücâdele Karşıtı Ermeni-Rum Faâliyetleri

Doç. Dr. Cezmi Erarslan 543
II. Meşrutiyetten Tehcire Osmanlı Devletinin Ermenilere Yönelik Politikaları

Arş. Gör. Yaşar Kop 553
1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşında Ermeniler

Okutman Sadettin Baştürk 567
Lozan Barış Konferansında Ermeniler Hakkında

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Faruk Kılıç 595
Azınlıklar Problemi Bağlamında Atatürk ve Ermeni Sorunu

Cafer Ulu 615
Mustafa Kemal Atatürk'ün Fikir ve Görüşleriyle Ermeniler

II. CİLT

I. BÖLÜM
1915 SEVK VE İSKANI

Yrd. Doç. Dr. Erdal Açıkses 3
Göçün Ermeni Meselesindeki Rolü Üzerine

Okutman Atilla Şehirli 15
Ermeni Tehciri

Yrd. Doç. Dr. Bayram Akça 25
1915 Ermeni Tehciri ve Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey'in İdamı

Yrd. Doç. Dr. Hasan Babacan 35
Talât Paşa ve Ermeni Tehciri Üzerine Bir Değerlendirme

Yrd. Doç. Dr. Nurcan (Yavuz) Toksoy 49
Türk - Ermeni İlişkileri (1914-1918)

Doç. Dr. Orhan Kılıç 81
Harputta Ermeni Katliamı Yapıldı mı?

Dr. Hamit Pehlivanlı 97
Ermeni Terörü: Tehcire Giden Yol

Yrd. Doç. Dr. Davut Kılıç 113
1915'te Tehcir Edilmeyen Ermeniler

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Çevik 121
Ermenilerin Tehcir Sonrası Geri Dönüşü İle İlgili Osmanlı Devleti'nin Uygulamaları

Yrd. Doç. Dr. Ali Karaca 129
1915 Ermeni Tehcirine Giden Yolda Gözden Kaçan İki Nokta

Yrd. Doç. Dr. Tuncay Öğün 135
1915 Van İsyanı Tehcir Kararının Nedeni mi Sonucu mu?

Öğretmen Yüzbaşı Servet Avşar 145
Divan-ı Harbi Örfi Üyesi Kurmay Albay Süleyman Şakir Bey'in Ermeni Tehciri
Nedeniyle Yargılanan İttihat ve Terakki Mensuplarına
Verilen Mahkumiyet Kararına İtiraz Raporu

II. BÖLÜM
HUKUK

Prof. Dr. Gül Akyılmaz 171
Osmanlı Devletinde Gayrimüslimlerin Hukuki Statüsü

Prof. Dr. Ali Şafak 189
Der-i Saadet Ermeni Patriğinin Suret-i İntihabına
Dair Nizamname Hükümleri ve Hukukî Açıdan Bir Değerlendirme

E. Büyükelçi Pulat Tacar 221
Ermeni Soykırımı Savının Oluşturduğu Uluslararası Gerginliğin
Çözümü İle İlgili Hukuki ve Siyasal Öneriler

Yrd. Doç. Dr. İbrahim Kaya 257
Uluslararası Hukukta Soykırım

Kazım Berzeg 263
İnsan Hakları ve Mülkiyet Hukuku Çerçevesinde Ermeniler

Cezmi Yurtsever 267
Toprak ve Tazminat Peşinde Koşan Ermenilerin Adana'daki Haceryan Davası

Okutman Kazım Çelik 277
Egemenlik Haklarının Kullanılması Açısından Ermeni Sorunu

III. BÖLÜM
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

E. Büyükelçi Ömer E. Lütem 283
Türkiye'nin Ermenistan, Ermenistan'ın Türkiye Politikası

E. Büyükelçi Ali Hikmet Alp 287
Kafkasya Stratejik Coğrafyasında Ermenistan Sorunu

E. Büyükelçi Yüksel Söylemez 297
Türkiye, Azerbaycan ve Ermenistan: Bir Üçlü Etkileşim?

Prof. Dr. Aydın İbrahimov 305
Karabağ Sorunu: Zamanda ve Mekanda Etkileşim

Arş. Gör. Dr. Şefika Hüseyin 313
Ermeniler ve Karabağ

Dr. Yaşar Kalafat/Mahmut Sezgin 321
Albanlar Tarihi ve Ermeni Kültür Stratejisi

Doç. Dr. Alaeddin Yalçınkaya 335
Ermenistan Hazar–Karadeniz Enerji Sistemi İçindeki
Gecik(tir)ilmiş Yerini Almalıdır

Dr. A. Nazmi Üste 341
11 Eylül Sonrası Uluslararası Politik Gelişmelerin Işığında
Türkiye ve Ermenistan

Aydan İyigüngör 347
İsrail ve Yahudiler Açısından Ermeni İddialarına Yeni Bir Bakış

Yrd. Doç. Dr. Kamer Kasım 351
Ermenistan'ın Dış Politikası:
Ter Petrosyan ve Koçaryan Dönemleri Arasındaki Farklılıklar ve Benzerlikler

Doç. Dr. İsmihan Yusubov 357
İmparatorluklar Siyasetinde "Ermeni Sorunu"nun Yeri: Nedenler ve Sonuçlar

Doç. Dr. Mustafa Mutluer 373
Türkiye-Ermenistan İlişkilerinde Yeni Sorunlar ve Çözümler

IV. BÖLÜM
ERMENİ TERÖRÜ

Prof. Dr. Mehmet Saray 383
Ermeni Terörü (1887-2002)

E. Büyükelçi Dr. Bilal N. Şimşir 399
Ermeni Terörü ve Şehit Türk Diplomatları Üzerine Bazı Tespitler ve Öneriler

Yrd. Doç. Dr. Galip Alçıtepe/Arş. Gör. Erdem Çanak 421
İlk Beş Cinayet Karşısında Türk Kamuoyu

Ercan Çitlioğlu 427
Ermeni Terörü Üzerine Analiz

Arş. Gör. Yavuz Cankara/Arş. Gör. Ercan Karakoç/Arş. Gör. Gökmen Kılıçoğlu 437
Asala Terör Örgütü ve Ermeni Terörü

Arş. Gör. Soner Karagül 453
Terörün Siyasallaşması ve Ermeni Terörü

Yrd. Doç. Dr. Yücel Acer 461
Ermeni Terörü ve Terörizm Kavramı

Yrd. Doç. Dr. İhsan Bal 475
Ermeni Terörü ve Dış Bağlantıları

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN FİKİR VE GÖRÜŞLERİYLE ERMENİLER

Cafer ULU*

Genel olarak, Türk-Ermeni ilişkilerine bakıldığı zaman, Türkler, Ermenilere karşı her zaman insani ölçüler içinde davranmışlardır. Hem yazılı hem de fiili hukukta bu tutumdan ayrılmamışlardır. Bu durum yerli ve yabancı yazarlar tarafından defalarca dile getirilmiştir.[1]

Osmanlı Devleti döneminde de bu müsamahalı tutum devam etmiştir. Ermeniler tüm bu müsamahalara rağmen I. Dünya Savaşına gelindiğinde bir taraftan askeri cepheleri sabote etmiş, diğer taraftan da 1828, 1877-78 ve 1912-13'te olduğu gibi, düşmanla işbirliği yapmışlardır. Savaş başlar başlamaz Ermeni asıllı milletvekilleri ve devlet adamları, Patrikhane ve kilise mensupları, komiteciler, çeteler, diğer ülkelerde kurulup Osmanlı içinde karışıklıklar çıkaran "gönüllü alayları" ve daha sonra "lejyonlar", öğretmenler, papazlar, ve Ermeni halkının bir bölümü, ülkedeki yabancı konsolosların, misyonerlerin ve işgal ordularının tahrikleriyle adeta yeni bir cephe oluşturmuşlardır. İt. Meşrutiyetle birlikte askere alınabilen Ermeni askerler, Osmanlı ordusundan silahları ile birlikte firar etmişlerdir. Bu asker kaçakları yolları kesmişler, düşmen adına casusluk yapmaya ve cephe gerisinde de köy basıp masum kişileri öldürmüşlerdir.[2]

Tüm bu davranışlarına rağmen Milli mücadele yıllarında Türk halkına, Ankara hükümetine ve Atatürk'e karşı bile bazı iftiralar atmışlardır.Milli Mücadeleye karşı ihanetleri görülen Ermeni Patrikhanesi tarafından 1922'de İstanbul'da bastırılan "Kemalist Mezalim" isimli kitapta Atatürk ve Ankara hükümetine şu ithamlarda bulunulmuştur; *"...1915-1916 yıllarında Ermenilerin katliamında önemli yerleri olan siyasetçileri de yavaş yavaş iktidara geldi. Geçen yıldan beri Ma'muratü'l Aziz vilayetinin idaresi de, Anadolu'nun her vilayetinde teşekkül edip merkezi Ankara olan Milli Müdafaa Gurubu'nun eline geçti. Mustafa Kemal de onun reisidir... Hiç şüphe yok ki, Tebaadan olan veya Ankara Hükümetinin faaliyet sahasında bütün Hıristiyanların öldürülmesini hedef alan müthiş olayların Kemalist Türkiye'de halen sürdürülmesi, Türkiye'yi gerçekten Türkleştirme programının bir parçasını teşkil etmektedir. Ankara'da iktidarda bulunanlar, bütün Hıristiyanları yok ederek Hıristiyanlık problemini ortadan kaldırmayı karalaştırdılar. Ne tahmin yürütüyor, ne de dedikodudan bahsediyorum; serderttiğim deliller kesindir..."* Tüm bu gerçek dışı ifadelere ve Türk düşmanı devletlerle iş

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, İstanbul.

1 Azmi SÜSLÜ, Atatürk'e Göre Ermeniler, TTK Ankara 1994, XI. Türk Tarih Kongresi'nden Ayrı Basım, s. 1972.

2 Genel Kurmay ATASE Arşivi, nu.1/2, kls.528, dos.2061, fih.18-29; nu.4/3671, kls.2811, dos.28, fih.28,; nu. 1/131, kls.2703, dos.308, fih.23-1; 4/3671, kls.2818, dos.59, fih.2-25'den naklen Azmi SÜSLÜ, Atatürke Göre Ermeniler, TTK Anlara 1994, XI. Türk Tarih Kongresinden Ayrı Basım, s. 1972.)